

"ונגה לו סביב": בירור חכמת יון

מחלוקת היהודים והיוונים ממבט חדש

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא/ב: מאי חנוכה? דתנו רבנן, בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה.

מדרש רבה בראשית פרשה ב פסקה ד: "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום" ... "וחושך" זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל.

ספר יחזקאל פרק א ד: וְאָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ קָעִין הַחֹשֶׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

זהר חדש דף לח/א: "רוח סערה", דא מלכות בבל. "ענן גדול", דא איהו מלכות מדי. "ואש מתלקחת", דא איהו מלכות אדום. "ונגה לו סביב", דא איהו מלכות יון, דסחרא לון נגה, ולא בהו נגה, דכתיב בהו "סביב". בגין דלית בכל מלכוון, דאינון קרבין לאורח מהימנותא, כוונתיהו. אוף הכא באינון קליפין, לאו מאן דקריב למוחא, כהאי. והאי סחרא ליה נוגה, ולא ביה נגה, אלא נפקא מגו מוחא, ונהיר סחור סחור.

סוד ישרים עה"ת תניינא חנוכה: הכוונה כי הנה קליפת נוגה הוא קרובה להקדושה שיש בה תערוכת טוב ורע. ואף שחלק הטוב יוכל להתברר ולהתכלל בהקדושה, בכל זאת חלק הרע שזה הוא רע גמור יוכל להטעות ולהתדמות לטוב יותר מרע אחר משום שהוא קרוב לטוב.

ספר בראשית פרק ט: (כ) וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם: (כא) וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אָהֳלָה: (כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגִּד לְשֵׁנֵי אָחִיו בְּחוּץ: (כג) וַיִּקַּח שָׁם וַיִּנְפֹת אֶת הַשְּׂמֶלֶה וַיְשִׁימוּ עַל שְׁכָם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרֵינִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אָבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרֵינִית וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ: (כד) וַיִּיקֶץ נֹחַ מֵיֵינוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: (כה) וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאָחִיו: (כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ: (כז) יִפְתָּ אֶל־הַיָּם לִיִּפְתָּ וַיִּשְׁפֹּן בְּאֶהָלֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:

שם משואל, מוצש"ק ליל ב דחנוכה תרע"ב: בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה. בודאי לא היה הזמן במקרה. ונראה דהנה בכ"ה באלול נברא העולם ומאז עד כ"ה בכסלו שלשה חדשים. והענין דהנה במדרש בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים אמר רבי הושעיה שנה לי ר' חייא הגדול, גיורת ושפחה משוחררת לא ינשאו ולא יתארו עד ג' חדשים, ופירש המהר"ל בספר התפארת דזמן ג' חדשים הוא זמן חולק לעצמו שיהיו נכנסין תחת רשות השכינה עיי"ש...

וכן יש לומר בזמן חנוכה, דבכל שנה מתחדשת הבריאה כמו שאנו אומרים בתפילת ר"ה זה היום תחילת מעשיך על בריאת אדה"ר, וכן הוא בכל שנה בכ"ה באלול באה התעוררות מחדש, וכמו אז שנעקר תוהו ובוהו מן העולם, כן בכל כ"ה אלו נעקר קצת התוהו ובוהו... ומאז מתחיל הזיכוך עד ג' חדשים... ואז הגיע הזמן להאיר האור האלקי בנשמת האדם, ומזה בא הנס בנרות המנורה ושמן שרומז לחכמת ראשית הבריאה.

* * *

רבי מנחם מנדל שניאורסון (הרבי מליובאוויטש), שיחת פ' וישב תשי"א: [בתנוכה] ה' הנצחון על היוונים שרצו "להשכיחם תורתך", "תורתך" דייקא, היינו, שהסכימו שילמדו תורה סתם, אלא שישכחו ח"ו אודות "נותן התורה", ולא יהי' ניכר שזוהי תורתו של הקב"ה ("תורתך"), והנצחון הוא בכך שלימוד התורה חדור בידיעה והרגש שהתורה היא תורתו של הקב"ה – שענין זה נעשה ע"י לימוד פנימיות התורה, תורת החסידות. וזהו גם תוכן הנס שמצאו פך אחד של שמן שהי' חתום בחותמו של כהן גדול – כי, שמן מורה על פנימיות התורה, תורת החסידות, והכהן גדול (שבחותמו מונח השמן) מורה על רבותינו נשיאינו שבכל דור ודור.

רמב"ם יד החזקה הלכות דעות פרק ב, ג: ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר והוא גובה לב שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד ולפיכך נאמר במשה רבינו ענו מאד ולא נאמר ענו בלבד ולפיכך צוו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך ועוד אמרו בשמחת מאן דאית ביה גסות הרוח ואפילו מקצתה וכן הכעס מדה רעה היא עד למאד וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר וילמד עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובד עבודת כוכבים ואמרו שכל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו ובעלי כעס אין חייהם חיים לפיכך צוו להתרחק מן הכעס עד שיהיג עצמו שלא ירגיש אפילו לדברים המכעיסים וזו היא הדרך הטובה ודרך הצדיקים הן עלובין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואינם משיבין עושיין מאהבה ושמחים ביסורים ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו:

* * *

תהילים מ, ב-ג: קוֹה קוֹיְתִי ה' יֵיט אֵלַי וְיִשְׁמַע שְׁוֹעֲתִי: וְיַעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מְטִיט הַיָּוֶן וַיְנַקֵּם עַל סֹלַע רִגְלִי כּוֹנֵן אֲשֶׁרִי:

תהילים סט, ג: טְבַעְתִּי בַיּוֹן מְצוּלָה וְאֵין מְעַמְד בְּאֵתִי כְּמַעַמְקֵי מַיִם וְשִׁבְלַת שְׁטָפְתָנִי:

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו/ב: אשכחיה [מצא] שמואל לרב יהודה דתלי בעיברא דדשא וקא בכי [נשען על בריח הדלת וכוכה]. אמר ליה: שינא, מאי קא בכית? אמר ליה, מי זוטרא מאי דכתיב בהו ברבנן [האם קטן מה שכתוב על רבותינו] "איה סופר איה שוקל איה סופר את המגדלים"? "איה סופר" שהיו סופרים כל אותיות שבתורה, 'איה שוקל' שהיו שוקלים קלין וחמורין שבתורה, 'איה סופר את המגדלים' שהיו שונים שלש מאות הלכות במגדל הפורח באויר. ואמר רבי אמי, תלת מאה בעיי בעו [שלוש מאות שאלות שאלו] דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ותנן, "...ארבעה הדיוטות [=בלעם, דואג, אחיתופל וגחזין] אין להם חלק לעולם הבא" – אנן מה תהוי עלן [אנו מה היא עלינו]? ! אמר ליה: שינא, טינא היתה בלבם.

אחר [אלישע בן אבויה, שגם סרה] מאי? זמר יווני לא פסק מפומיה. אמרו עליו על אחר בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו [רש"י: קודם שהפקיר עצמו לתרבות רעה, לכן טינא הוות בלבן].

ספר שם משמואל פרשת מקץ - חנוכה - שנת תרע"א: הנה ידוע שז' קני המנורה רומזים לז' מדות והשמן והאור רומזים לחכמה השופעת על המדות, שהיא חכמת התורה, דאורייתא מחכמה עלאה נפקת, והיא שופעת על המדות לזכך ולטהרן שיעתקו מטבען הגשמי עד שהאדם לא יתאוה כלל לגשמיות רק הכל עפ"י התורה... ומובן מאליו שלחכמה הטבעית אין כח זה לשנות המדות ממהותן. כי אף שידע האדם וישיכיל היטב בחכמה הטבעית שאין נאה לו להיות להוט אחר התאוה, מ"מ הרוח הטבעית איננה משתנית מכמו שהיתה. ואף שלפעמים יתגבר כח השכל הטבעי למנוע מתאוה זו, מ"מ התאוה הנטועה בלב במקומה עומדת. כמו שסיפרו על אריסטו ראש הפילוסופים שהוא בעצמו חיבר ספר המדות והבין בשכל אנושי שבו כמה גרוע הוא בעל תאוה, ומ"מ מת מחולי שהעלה לבו טינא:

בכורות ט, א: אמרו לו (סבי דבי אתונא לרבי יהושע בן חנניה): בני לן ביתא באוירא דעלמא [בנה לנו בית באויר העולם]! אמר שם [קדוש], תלא בין רקיעא לארעא, [נתלה בין רקיע לארץ], אמר להו: אסיקו לי ליבני וטינא מהתם [העלו לי לבנים וטיט משם].

ליקוטי מוהר"ן מהדורה קמא, סימן כח: וזהו שאמרו סבי דבי אתונא: "בני לן ביתא באוירא דעלמא". כי אלו בני אדם הרוצים לערך עבודתם על-ידי התורה ששומעים מתלמידי-חכמים שדין יהודאין, ובאמת אין להם על מה שיסמכו, והוי כאלו רוצים לבנות בית באוירא. כי תלמידי-חכמים שדין יהודאין הם פורחין באויר, ואין להם על מה שיסמכו, כמו השדין שפורחים באויר. "ואמר שם, וקם בין שמיא לארעא" הינו התלמיד-חכם האמתי הוא בין שמיא לארעא, כתרגומו: "כי כל בשמים ובארץ" [דאחיד בשמיא וארעא]. "ואמר אפיקו לי לבני וטינא מהתם", כי טינא נכנס בלבם של אלו כנ"ל, ונעשה לבם לב האבן. וכשתלמיד-חכם האמתי רואה מחשבתם הרעה, אומר להם שיוציאו הטינא מלבם, שיוציאו הטינא שבלב האבן, ואל יכפרו בהקדוש-ברוך-הוא.